

## EKOLOŠKA KRIVIČNA DELA I KRIMINALITET KORPORACIJA\*

Ana Batrićević\*

*Kao učinioci ekoloških krivičnih dela često se javljaju pravna lica, a posebno moćne multinacionalne korporacije koje u nastojanju da ostvare što veći profit ponekad bezobzirno krše nacionalne i međunarodne propise o zaštiti životne sredine. Imajući u vidu razorne i dugotrajne posledice ekološkog kriminaliteta korporacija po životnu sredinu i zdravlje ljudi, autor nastoji da analizira njegove osnovne pojavne oblike, njegovu povezanost sa kriminalitetom belog okovratnika, posebno korupcijom u javnom i privatnom sektoru, privrednim, organizovanim, i transnacionalnim kriminalitetom, kao i da preispita postojeće mehanizme krivičnopravne reakcije na ovaj vid kriminaliteta u Srbiji. Nakon osvrta na primere dobre prakse sankcionisanja ekološkog kriminaliteta korporacija u SAD, autor iznosi sugestije za unapređenje stanja u ovoj oblasti u našoj zemlji.*

*KLJUČNE REČI: ekološka krivična dela, životna sredina, kriminalitet korporacija, kriminalitet belog okovratnika, korupcija.*

### UVOD – POJAM I OBLICI EKOLOŠKOG KRIMINALITETA

Ekološki kriminalitet je oblik savremenog kriminaliteta koji obuhvata različite kriminalne aktivnosti kojima se povređuje ili ugrožava čovekova radna i životna sredina. U pitanju je relativno nov oblik kriminaliteta, povezan sa razvojem i primenom nauke, tehnike i tehnologije, koji odlikuju masovnost, dinamičnost, stalna ekspanzija i element inostranosti (Jovašević, 2011: 81). Reč je o nedozvoljenim radnjama, koje su inkriminisane važećim propisima, a koje mogu biti preduzete kako od strane pojedinaca, tako i od strane pravnih lica, posebno multinacionalnih kompanija, pa čak i država. Te radnje spadaju u ekološke delikte, kao sveukupnost ljudskih ponašanja kojima se povređuju ili ugrožavaju društvene vrednosti koje određuju uslove za čuvanje, unapređenje i zaštitu životne i radne sredine (Jovašević, 2009: 130).

---

\* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnost socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

\* Naučni saradnik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, e-mail: a.batricevic@yahoo.com

Postoje tri vrste ekoloških delikata: 1) ekološka krivična dela, 2) ekološki privredni prestupi i 3) ekološki prekršaji. Ekološka krivična dela predstavljaju najozbiljnije ekološke delikte, odnosno najteže oblike povrede i ugrožavanja životne sredine. Oni čine sveukupnost protivpravnih, opasnih ponašanja pojedinaca ili pravnih lica koja su upravljena protiv životne sredine i za koja zakon propisuje krivične sankcije (Đurđić, Jovašević, 2013: 214-221). To posebno važi za ekološki kriminalitet u najužem smislu reči, koji obuhvata ona krivična dela koja ugrožavaju ili povređuju osnovne ekološke vrednosti kao što su vode, vodotokovi, zemljište, vazduh i živi svet (Joldžić, 2002: 28).

Razlikuju se tri vrste ekoloških krivičnih dela: 1) prava, 2) neprava i 3) sporedna. Prava (ekološka krivična dela u užem smislu) su sistematizovana u Krivičnom zakoniku Republike Srbije<sup>1</sup>, u okviru XXIV poglavlja, pod nazivom "Krivična dela protiv životne sredine". Do 1. januara 2006., kada je KZRS stupio na snagu, ova krivična dela bila su raspoređena u saveznim i republičkim propisima, kao i u sporednom ekološkom zakonodavstvu (Jovašević, 2011: 192). Ona za neposredan objekt zaštite imaju životnu sredinu u celini ili njene pojedine segmente poput vazduha, vode, zemljišta, biljnog i životinjskog sveta (Jovašević, 2014: 628). Neprava (ili ekološka krivična dela u širem smislu) sistematizovana su u KZRS, ali u drugim grupama krivičnih dela. Kod njih se kao pretežan objekt zaštite javljaju neke druge društvene vrednosti, te ona zbog toga imaju indirektan značaj za zaštitu životne sredine. Sporedna ekološka krivična dela nisu predviđena u KZRS, već su sistematizovana u sporednom krivičnom zakonodavstvu. U pitanju su zakoni koji uređuju oblast životne sredine u celosti ili njene pojedine delove i u svojim kaznenim odredbama predviđaju jedno ili više krivičnih dela, kao i vrstu i meru kazne koja se za njih može izreći. Sporedna ekološka krivična dela predviđaju: 1) Zakon o zdravlju bilja<sup>2</sup>, 2) Zakon o sredstvima za zaštitu bilja<sup>3</sup>, 3) Zakon o genetički modifikovanim organizmima<sup>4</sup> (Jovašević, 2014: 628) i 4) Zakon o veterinarstvu<sup>5</sup> (Batrićević, 2011: 156).

Objekt zaštite svih ekoloških krivičnih dela uključuje životnu sredinu i pravo čoveka na zdrave uslove života odnosno zdravu i relativno očuvanu prirodnu sredinu (Joldžić, 1995: 17; Stojanović, 2006: 600; Stojanović, Zindović, 2015: 54), kao jedno od osnovnih ljudskih prava (Paunović, Krivokapić, Krstić, 2007: 292). Ono nije ograničeno samo na pravo sadašnjih, već uključuje i pravo budućih generacija na zdravu prirodu i adekvatne resurse (Joldžić, 2008: 25). Iako je ovo ljudsko pravo zagantovano i na nacionalnom i na međunarodnom nivou, brojni subjekti, među kojima su najzastupljenije moćne multinacionalne korporacije, i dalje bezobzirno i neodrživo eksploatišu ograničene prirodne resurse. Rukovođeni isključivo nastojanjem da ostvare što veću ekonomsku dobit, ovi subjekti često svesno krše ekološke propise, prouzrokujući teške i dugoročne posledice po životnu sredinu, život i zdravlje ljudi i opstanak biljnih i životinjskih vrsta. Najteži oblici ovih nezakonitih aktivnosti predstavljaju krivična dela protiv životne sredine, učinjena od strane korporacija.

---

<sup>1</sup> Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016. U daljem tekstu: KZRS.

<sup>2</sup> Član 95., Zakon o zdravlju bilja, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.

<sup>3</sup> Član 78., Zakon o sredstvima za zaštitu bilja, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.

<sup>4</sup> Član 45., Zakon o genetički modifikovanim organizmima, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.

<sup>5</sup> Član 155., Zakon o veterinarstvu, Službeni glasnik RS, br. 91/2005, 30/2010 i 93/2012.

## 1. EKOLOŠKA KRIVIČNA DELA KAO OBLIK KRIMINALITETA KORPORACIJA

U stručnoj literaturi postoji malo preciznih definicija pojma korporacije. Najšire je prihvaćena definicija *Jensena i Mecklinga* iz 1976., prema kojoj je korporacija forma pravne fikcije, koja služi da "uveže" niz ugovornih odnosa i koja se odlikuje deljivim rezidualnim pravima na njena sredstva i novčane tokove, pri čemu se data prava mogu prodati bez traženja saglasnosti drugih ugovornih strana (Šijan, 2015: 5). Može je osnovati jedno ili više pravnih ili fizičkih lica, pod zajedničkom firmom, radi obavljanja određene delatnosti. Osnovni kapital korporacije unapred je definisan i podeljen na akcije (udele) određene nominalne vrednosti (Delić, Agić, 2013). Izraz "korporacija" često se upotrebljava kao sinonim za pojmove "privredno društvo" i "preduzeće". U našoj zemlji, pojam korporacije obuhvata društva kapitala, gde spadaju akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću (Lovre, 2014: 70). Na engleskom govornom području, pod korporacijom se podrazumeva "lice ili telo koje ima ovlašćenje da istupa kao posebno lice i koje se po pravima i obavezama razlikuje od lica koji su je formirali" (Đorđević, 2004: 197).

Kriminalitet korporacija podrazumeva vršenje krivičnih dela kršenjem pravnih normi od strane korporacija, odnosno velikih privrednih ili finansijskih sistema. Reč je o kršenju pravila poslovanja i pravnog poretka od strane pojedinaca na važnim pozicijama, često bliskih aktuelnim vlastima, kojima se nanosi ogromna šteta drugim pravnim ili fizičkim licima pa i državama (Jovašević, 2011: 81). Kriminalitet korporacija danas se opravdano izjednačava sa kriminalitetom belog okovratnika (*white collar crime*), odnosno sa krivičnim delima izvršenim od strane lica sa prestižnim i visokim društvenim statusom u okviru zanimanja koja obavljaju (Ignjatović, 2008: 152). I dela kriminaliteta belog okovratnika u užem smislu i kriminalitet korporacija vrše se u sličnim oblastima i na srodan način. U oba slučaja, žrtve su ili svi građani ili organizacija koja zapošljava učinioca ili druga konkurentska firma, dok su učinoci takođe ista lica (sa "belom kragom") (Ignjatović, 2008: 152). Ali, korporacijski ili korporativni kriminalitet (*corporatecrime*) predstavlja posebnu vrstu organizacionog kriminaliteta koji se vrši u ime i u korist korporacija. U pitanju je kriminalitet koji se vrši zloupotrebom legalnih zanimanja, koji čine lica na važnim položajima u organizacijama i institucijama u ime i radi ostvarivanja nezakonite dobiti za iste (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2009: 191). U tom smislu, kriminalitet korporacija predstavlja podvrstu kriminaliteta belog okovratnika (Simpson *et al.*, 2013:232) i ima njegove osnovne karakteristike, ali se od njegovih ostalih oblika razlikuje po usmerenosti motiva ka sticanju nezakonitih koristi za pravno, a ne za fizičko lice koje vršikrivično delo. Osobenost kriminaliteta korporacija sastoji se i u tome što se akti odgovornog lica ili drugih subjekata pripisuju korporaciji ako je cilj ostvarivanje protivpravne koristi za istu (Keković, Milošević, 2011: 29). Najčešći oblik kriminalnog delovanja korporacija je kršenje propisa u oblasti privrednog i finansijskog poslovanja – prilikom obavljanja poslova u vezi sa proizvodnom, finansijskom ili trgovačkom delatnošću. Korporativni kriminalitet ne obuhvata samo krivična dela protiv privrede izvršena od strane privrednih subjekata već je često povezan sa drugim krivičnim delima, poput onih protiv službene dužnosti, kršenja propisa o zaštiti zaposlenih ekološkog kriminaliteta (Keković, Milošević, 2011: 20; Ilić, 2009: 2).

Razmere štetnih posledica korporativnog kriminaliteta su nesagledive, što ga čini izuzetno društveno opasnim. Osim ogromnih materijalnih gubitaka, krajnji ishod ovih krivičnih dela često uključuje povređivanje i smrt velikog broja ljudi (Ignjatović, 2008: 152; Jovašević, 2011: 81; Keković, Milošević, 2011: 30; Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2009: 192). To je i logično ako se ima u vidu da su među njima najčešća ona koja se odnose na kršenje propisa o kvalitetu i higijenskoj ispravnosti hrane, ali i na zagađivanje životne sredine. Poslednjih decenija, upravo su ekološki delikti, posebno ekološka krivična dela, jedan od najzastupljenijih oblika ispoljavanja kriminaliteta korporacija (Ignjatović, 2008: 152; Ilić, 2009: 2). Kako se krivična dela sa različitim stepenom opasnosti po životnu sredinu čine svakodnevno upravo od strane privrednih subjekata, u literaturi i praksi sve češće se koristi termin "ekološki kriminalitet korporacija" ili "korporativni ekološki kriminalitet" (*corporate environmental crime*). Ovaj oblik kriminaliteta obuhvata sve ekološke delikte učinjene od strane privrednih subjekata (House of Commons-Environmental Audit Committee, 2005: 8). U užem smislu, korporativni ekološki kriminalitet ograničen je na ekološka krivična dela, kao najteže delikte protiv životne sredine, učinjene od strane korporacija. On se često slikovito označava i kao "kriminalitet zelenog okovratnika" (*green collar crime*) (O'Hear, 2004: 201; Wolf, 2011:500).

Korporativni ekološki kriminalitet obuhvata širok dijapazon kriminalnih aktivnosti, uključujući: zagađenje životne sredine prekomernom emisijom pojedinih hemikalija ili izlivanjem otpadnih voda, narušavanje stanja životne sredine kršenjem propisa o gradnji, nezakonito odlaganje otpada itd. (House of Commons-Environmental Audit Committee, 2005: 9). Multinacionalne kompanije, kršeći propise o odlaganju opasnog otpada i korišćenju prljavih, po okolinu opasnih tehnologija, prebacuju iste iz razvijenih u nerazvijene zemlje, izbegavajući da preduzmu mere zaštite životne sredine jer bi to uvećalo troškove proizvodnje (Ignjatović, 2008: 152). Isti je slučaj sa izmeštanjem otrovnih tehnologija u procesu proizvodnje iz razvijenih u nerazvijene zemlje (Ikanović, 2012: 298). Tu spada trgovina ilegalno posećenim drvetom, za koju se smatra da je dostigla "industrijske razmere", usled globalnih zahteva tržišta i udruženih napora kompanija da dođu do brzog profita izbegavajući pravila očuvanja okoline i državne namete i poreze (Eliot, 2012: 279). Kao najdrastičniji primeri kršenja ekoloških i propisa o zaštiti na radu od strane korporacija koji su imali katastrofalne posledice po životnu sredinu ističu se havarija nuklearne elektrane u Černobilu u blizini grada Pripjat u Ukrajini 1986. i izlivanje gasa iz postrojenja američke kompanije Union Carbideu predgrađu indijskog grada Bopala 1984. Ovi incidenti odneli su desetine hiljada života i ostavili dugotrajne posledice na zdravlje velikog broja ljudi (Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović, Kostić, 2009: 192). Katastrofom razmera se dogodila i 1986. tokom gašenja požara u skladištu švajcarskog preduzeća *Sandoz* ugradu Bazelu. Tada je u Rajnu dospelo 30 tona hemikalija, što je izazvalo pomor ribe u dužini od 300 kilometara rečnog toka (Đurđević, 2003: 721, prema: Ilić, 2009: 2). Drastične posledice prouzrokovalo je i izlivanje nafte u vode Meksičkog zaliva 2010. godine, kada je, usled nemara i propuštanja da se preduzmu mere redovnog nadzora, eksplodirala i potonula naftna platforma kompanije *British Petroleum* (Pallardi, 2016). Posebno težak oblik korporativnog ekološkog kriminaliteta čine aktivnosti velikih multinacionalnih kompanija kojima se zagađuje životna sredina supstancama koje doprinose kreiranju efekta staklene bašte i uvećanju rizika od globalnog zagrevanja i klimatskih promena. Njihove posledice su nesagledive i podrazumevaju uništavanje čitavih ekosistema na određenim teritorijama, poznato kao "ekocid" (*ecocide*) (Kramer, 2012: 1-2).

## 2. KORPORATIVNI EKOLOŠKI KRIMINALITET I KORUPCIJA

Moderni oblici kriminaliteta, poput visokotehnološkog i ekološkog, a posebno ilegalna trgovina opasnim otpadom, kao jedan od njegovih najunosnijih i najopasnijih vidova, tesno su povezani sa korupcijom (Pavlović, 2015: 280). Korupcija predstavlja svaki odnos koji se zasniva zloupotrebom službenog, odnosno društvenog položaja ili uticaja, u javnom ili privatnom sektoru, u cilju sticanja lične koristi ili koristi za drugoga<sup>6</sup>.

Kao oblik korporativnog ekološkog kriminaliteta koji je gotovo neraskidivo povezan sa različitim oblicima zloupotreba naročito u javnom sektoru navodi se zagađenje životne sredine materijama koje doprinose globalnom zagrevanju. Reč je o posebnom obliku državno-korporativnog kriminaliteta (*state-corporate crime*), koji podrazumeva saradnju između političkih i privrednih organizacija. Ovaj koncept rezultat je uviđanja da mnogi oblici organizacionog korporativnog kriminaliteta (uključujući i ekološki) zapravo predstavljaju zajedničke "poduhvate" moćnih privrednih i političkih subjekata (Kramer, 2012: 4). Kao primer navodi se prekomerno emitovanje ugljen-dioksida od strane korporacija iz oblasti energetike ali i državnih entiteta, poput vojske SAD, pri čemu vlasti nastavljaju da promovišu ekološku politiku koja ne insistira na smanjenju ovakvih emisija (Kramer, 2012: 6).

Saradnja između kriminalnih struktura i predstavnika vlasti osobito dolazi do izražaja prilikom nezakonitog uvoza i izvoza zaštićenih životinjskih vrsta. Ona se sastoji u dopuštanju ili omogućavanju učiniocima da transportuju ove životinje iako nemaju potrebne dozvole ili u falsifikovanju traženih isprava uz odgovarajuću novčanu nadoknadu (Batrićević, 2012: 205). Zbog toga se ova krivična dela smatraju pravim "katalizatorima korupcije" (Rice, 2008: 2). Učinioci transnacionalnog ekološkog kriminaliteta koriste "više slojeve" korumpiranih službenika i političara kako bi izbegli mehanizme kontrole i zaštitili ilegalni lanac trgovine, po pravilu vršeći krivično delo davanja mita. Tako stečena imovinska korist, a nekad i sama roba "peru" se i ubacuju u legalne ekonomske tokove kroz mrežu korumpiranih zvaničnika i eksperata, kao i kroz paravan-kompanije uključene u legalnu trgovinu (Eliot, 2012: 283). Zato se u preporukama organizacije *Financial Action Task Force (FATF)* za suzbijanje pranja novca i finansiranje terorizma (FATF, 2012: 116), krivična dela protiv životne sredine svrstavaju u grupu krivičnih dela koja često prethode pranju novca. Pri tome treba imati u vidu da se pranje novca, kao jedno od krivičnih dela protiv privrede<sup>7</sup> često vrši upravo od strane pravnih lica (posebno korporacija), ili od strane odgovornih lica u njima u cilju ostvarenja ekstra profita i uvećanja ekonomske moći (Ikanović, 2012: 297).

## 3. ORGANIZOVANI TRANSNACIONALNI KORPORATIVNI EKOLOŠKI KRIMINALITET

Korporativni milje predstavlja pogodno tle za prikrivenu organizovanu kriminalnu delatnost, pa se kriminalitet korporacija, uključujući i ekološki, sve češće vrši upravo u

---

<sup>6</sup> Zakon o agenciji za borbu protiv korupcije, Službeni glasnik RS, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011, 67/2013, 112/2013 i 8/2015.

<sup>7</sup> Videti: član 245., KZRS.

obliku organizovanog kriminaliteta. Oba oblika kriminaliteta odlikuju: usmerenost ka ostvarivanju protivpravne imovinske koristi, isplaniranost, organizovanost i nezakonita saradnja sa određenim delovima državne strukture. (Keković, Milošević, 2011: 30). I krivična dela protiv životne sredine često se vrše od strane mreža kriminalnih grupa organizovanih na nacionalnom i međunarodnom nivou i u saradnji sa pojedinim predstavnicima nadležnih državnih organa (Rice, 2008: 2). Na primer, ilegalni promet zaštićenim vrstama vrši se u sklopu drugih kriminalnih aktivnostiruskih i kineskih krijumčarskih krugova, ali i napuljske Kamore. Azijske kriminalne grupe su "specijalizovane" za nezakonit promet rogovima nosoroga, dok se ruska mafija bavi ilegalnom trgovinom jesetrom i kavijarom. Libijske kriminalne grupe su u svoje delatnosti uključile i ilegalnu trgovinu pticama u južnoj Africi. Kineske trijade nezakonito snabdevaju globalno tržište tradicionalnim azijskim lekovima sačinjenim od delova ilegalno uhvaćenih i prokrijumčarenih divljih životinja, dok se Japanske jakuze bave ilegalnom trgovinom opasnim otpadom. Nezakonit transport i krijumčarenje dobara od značaja za zaštitu životne sredine vrši se istim rutama kojima se kreće i ostala ilegalna roba. Ona se kombinuju sa drugim ilegalnim ili prividno legalnim pošiljkama, čime se omogućava efikasan lanac isporuke. Tako je, na primer jednom prilikom nezakonit uvoz supstanci koje oštećuju ozonski omotač u Italiju otkriven tokom istrage u vezi sa trgovinom oružjem (Eliot, 2012: 282).

Ekološki kriminalitet sve više poprima transnacionalni karakter i postaje međunarodni problem (Bejatović, Šikman, 2014: 13). Tome pogoduje slobodna trgovina, veća učestalost i obimpošiljki robe, manje graničnih kontrola (u Evropskoj uniji, Srednjoj Americi, ili zonama slobodne trgovine u Latinskoj Americi, jugoistočnoj Aziji, Kini i delovima Afrike). Transnacionalni ekološki kriminalitet uključuje prekogranično kretanje biljnih i životinjskih vrsta, resursa i zagađujućih materija koje je u suprotnosti sa nacionalnim i međunarodnim propisima. Tu spada, na primer: trgovina nezakonito posećenim drvetom, krijumčarenje ugroženih i zaštićenih vrsta, stavljanje na crno tržište supstanci koje oštećuju ozonski omotač i drugih zabranjenih hemikalija, te odlaganje toksičnog i opasnog otpada, uključujući i elektronski. Nabrojani oblici organizovane ilegalne trgovine uklapaju se u definiciju transnacionalnog kriminaliteta prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o transnacionalnom organizovanom kriminalitetu<sup>8</sup> (Eliot, 2012: 277).

#### 4. KRIVIČNOPRAVNA ODGOVORNOST KORPORACIJA ZA EKOLOŠKA I SA NJIMA POVEZANA KRIVIČNA DELA

Kriminalitet korporacija predstavlja deo kriminaliteta pravnih lica. (Ikanović, 2012: 297). Koncept krivičnogopravne odgovornosti pravnih lica prvi put je zaživeo u praksi sudova u Velikoj Britaniji i SAD početkom XX veka, da bi u evropsko-kontinentalnom pravnom prostoru bio prihvaćen nešto kasnije i to najpre u Holandiji, 1950. godine, a potom i u drugim evropskim zemljama (Ilić, 2009: 1-2). U Srbiji su pravna lica sve do

---

<sup>8</sup>Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i dopunskih protokola, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 6/2001 i United Nations Office on Drugs and Crime. (2004). United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. New York: United Nations, <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>, 30.07.2017.

2008. godine, kada je usvojen Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela<sup>9</sup>, mogla odgovarati samo za prekršaje i privredne prestupe (Joksić, 2010: 138; Stanković, 2015: 42).

Zakon pod pojam pravnog lica podvodi svaki domaći ili strani pravni subjekt koji se po pozitivnom pravu Republike smatra pravnim licem (član 5., stav 1., tačka 1. ZOPLKD), što znači da učinioc krivičnog dela može postati svaka organizacija registrovana kao pravno lice. Država, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave ne mogu biti učinioci krivičnog dela (član 3. ZOPLKD). Odredbe ZOPLKD odnose se na privredna društva i kolektivitete poput udruženja, ustanova i zadužbina, ali i na javna preduzeća i ustanove (osim kada obavljaju delatnosti u sklopu vršenja javnih ovlašćenja), kao i na sindikalne organizacije i političke stranke (Keković, Milošević, 2011: 21). Prema članu 2. ZOPLKD, pravno lice može odgovarati za krivična dela iz posebnog dela KZRS i drugih zakona, ako su ispunjeni predviđeni uslovi za odgovornost pravnog lica. Pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist. Članom 6. ZOPLKD predviđeno je da odgovornost pravnog lica postoji i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica. Pod odgovornim licem se smatra fizičko lice kome je pravno ili faktički poveren određeni krug poslova u pravnom licu, kao i lice koje je ovlašćeno, odnosno za koje se može smatrati da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica (član 5., stav 1., tačka 2. ZOPLKD). Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica, ali pravno lice može odgovarati ako je krivični postupak protiv odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena (član 7. ZOPLKD).

Imajući u vidu najčešće oblike korporativnog ekološkog kriminaliteta, za njegovo suzbijanje najznačajnija su sledeća krivična dela protiv životne sredine propisana u KZRS: 1) zagađenje životne sredine (član 260.), 2) nepreduzimanje mera zaštite životne sredine (član 261.), 3) protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu (član 262.), 4) oštećenje objekata i uređaja za zaštitu životne sredine (član 263.), 5) oštećenje životne sredine (član 264.), 6) uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra (član 265.), 7) unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija (član 266.), 8) nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja (član 267.), 9) povreda prava na informisanje o stanju životne sredine (član 268.), 10) prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka (član 270.), 11) proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja (član 272.), 12) zagađivanje hrane i vode za ishranu, odnosno napajanje životinja (član 273.), 13) pustošenje šuma (član 274.) i 14) šumska krađa (član 275.).

Budući da su nabrojana krivična dela, posebno kada se čine od strane korporacija, često isprepletana sa različitim oblicima zloupotreba i korupcije kako u javnom tako i u privatnom sektoru, za suzbijanje korporativnog ekološkog kriminaliteta relevantna su i pojedina krivična dela protiv privrede i protiv službene dužnosti propisana u KZRS. Od krivičnih dela protiv privrede, sa ekološkim kriminalitetom korporacija mogu se povezati: 1) zloupotreba položaja odgovornog lica (član 227.), 2) zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom (član 228.), 3) primanje mita u obavljanju privredne delatnosti (član

---

<sup>9</sup> Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik RS, br. 97/2008. U daljem tekstu: ZOPLKD.

230.), 4) davanje mita u obavljanju privredne delatnosti (član 231.), 5) nedozvoljena proizvodnja (član 234.), 6) nedozvoljena trgovina (član 235.), 7) krijumčarenje (član 236.), 8) onemogućavanje vršenja kontrole (član 237.), 9) falsifikovanje znakova, odnosno državnih žigova za obeležavanje robe, merila i predmeta od dragocenih metala (član 244a), 10) pravljenje, nabavljanje i davanje drugom sredstava za falsifikovanje (član 244b) i 12) pranje novca (član 245.). Kada su u pitanju krivična dela protiv službene dužnosti, u ovom kontekstu poseban značaj imaju: 1) zloupotreba službenog položaja (član 359.), 2) nesavestan rad u službi (član 361.), 3) trgovina uticajem (član 366), 4) primanje mita (član 367.), 5) davanje mita (član 368.). Sa ekološkim kriminalitetom korporacija povezuju se i neka krivična dela protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine: 1) izazivanje opšte opasnosti (član 278.), 2) izazivanje opasnosti neobezbeđenjem mera zaštite na radu (član 280.), 3) nepropisno i nepravilno izvođenje građevinskih radova (član 281.), 4) neotklanjanje opasnosti (član 285.), 5) nedozvoljeno postupanje sa eksplozivnim i zapaljivim materijalom (član 286.), 6) neovlašćeno pribavljanje i ugrožavanje bezbednosti nuklearnim materijama (član 287.) i 7) teška dela protiv opšte sigurnosti (član 288.). Navedena krivična dela istaknuta su kao najrelevantnija, imajući u vidu dosadašnja saznanja o fenomenologiji ekološkog kriminaliteta korporacija.

Pravnom licu se za krivično delo mogu izreći sledeće sankcije: 1) kazna, 2) uslovna osuda i 3) mere bezbednosti. Korporativno krivično pravo poznaje dve vrste kazni koje se mogu izreći pravnom licu kao učiniocu krivičnog dela, predviđene članom 13. ZOPLKD. To su: 1) novčana kazna i 2) prestanak pravnog lica. Ove kazne nisu propisane u posebnom delu KZRSkod pojedinih krivičnih dela, već sud po svom nahodjenju, imajući u vidu objektivne i subjektivne okolnosti bira vrstu i meru kazne (Jovašević, Simović, 2014: 8).

Pravnim licima može se izreći i uslovna osuda, sa ili bez zaštitnog nadzora (član 20. i član 22., ZOPLKD). Uslovnom osudom sud pravnom licu utvrđuje novčanu kaznu do pet miliona dinara istovremeno određujući da se ona neće izvršiti ako osuđeno pravno lice za vreme koje odredi sud, a koje ne može biti kraće od jedne ni duže od tri godine ne bude odgovorno za novo krivično delo. Mogućnost uslovne osude pravnih lica posebno je važna kada su u pitanju ekološka krivična dela, zato što ona, u širem smislu, otvara prostor za doslednu primenu načela "zagađivač plaća"<sup>10</sup>, kao i principa povraćaja u pređašnje stanje (*restitutio in integrum*) (Joldžić, 2008: 294). Naime, opcija da sud prilikom izricanja uslovne osude odredi obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine predviđena je kod sledećih ekoloških krivičnih dela: 1) zagađenja životne sredine (član 260., stav 5.), 2) nepreduzimanja mera zaštite životne sredine (član 261., stav 4.), 3) protivpravne izgradnje i stavljanja u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu (član 262., stav 3.), 4) oštećenja objekata i uređaja za zaštitu životne sredine (član 263., stav 7.), 5) oštećenja životne sredine (član 264., stav 3.) i 6) unošenja opasnih materija u Srbiju i nedozvoljenogprerađivanja, odlaganja i skladištenja opasnih materija (član 266., stav 4.). Imajući u vidu prirodu ovih mera, njihovu kompleksnost i novčana sredstva potrebna za njihovu realizaciju, čini se da je veća verovatnoća da ih ispune korporacije nego fizička lica, te da su zapravo njima i namenjene, iako to u zakonskom tekstu nije izričito navedeno.

---

<sup>10</sup> Član 9., stav 1., tačka 6., Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016.



## ZAKLJUČAK

Ekološka krivična dela decenijama su smatrana za takozvane zločine bez žrtve (*victimless crimes*) i praktično percipirana kao "troškovi obavljanja posla" (*costs of doing business*) (Burns, Lynch, 2004: 481). Međutim, stvarnost pokazuje da milioni ljudi širom sveta trpe brojne negativne posledice ovog oblika kriminaliteta. Njegove žrtve nisu samo pojedinci, već i čitave, po pravilu siromašnije manjinske grupe, koje su izložene "ekološkoj diskriminaciji" (*environmental discrimination*) ili "ekološkom rasizmu" (*environmental racism*) od strane moćnih multinacionalnih kompanija koje uništavaju i zagađuju njihov životni i radni prostor (Bullard, 2001: 160-161), vršeći tako svojevrsno "korporativno nasilje" (*corporate violence*) (Lynch, Stretesky, Long, 2015: 2). Kao žrtva ekoloških krivičnih dela može se sagledati i društvo kao celina, u smislu zajednice sadašnjih i budućih generacija (Batrićević, 2013: 119).

Zato je neophodno obezbediti adekvatnu krivičnopravnu reakciju, naročito kada su ona učinjena od strane finansijski superiornih multinacionalnih ili domaćih korporacija. Iako normativni okviri za krivičnopravnu odgovornost pravnih lica za sva krivična dela, uključujući i ona protiv životne sredine, u Srbiji postoje od 2008. godine, prva osuđujuća presuda protiv okrivljenog - pravnog lica doneta je tek 11. juna 2014., pred Posebnim odeljenjem Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal i to za krivično delo pranja novca<sup>11</sup>. Ekološka krivična dela odlikuje visok procenat tamnih brojki (Bejatović, Šikman, 2014: 18), a relativno mali broj njihovih učinilaca uopšte bude optužen i osuđen (Batrićević, 2013: 125). U slučaju kada su učinjena od strane korporacija, dokazivanje ovih krivičnih dela i krivice odgovornog lica je posebno teško usled kompleksnosti samih slučajeva, ali i decentralizacije odlučivanja i podele rada u okviru same korporacije (Sina, 2015: 50). Zato kažnjavanje pravnih lica za ovaj oblik kriminaliteta predstavlja poseban izazov za pravosudne organe.

Osim njegovog dokazivanja, poseban izazov predstavlja isprepletanost korporativnog ekološkog kriminaliteta, kao specifičnog vida kriminaliteta belog okovratnika sa različitim vidovima zloupotreba i korupcije u javnom i privatnom sektoru, kao i sa drugim oblicima kriminaliteta, a posebno organizovanim i transnacionalnim. U tom kontekstu treba sagledati i ocenu Evropske komisije iz Izveštaja o napretku Srbije za 2016. godinu, u kojem se ističe da korupcija, posebno na visokom nivou, i dalje prevladava u mnogim oblastima, predstavljajući ozbiljan problem<sup>12</sup>.

Dobre primere efikasnog reagovanja na slučajeve ekološkog kriminaliteta korporacija predstavlja praksa američke Agencije za zaštitu životne sredine SAD. Program Agencije za zaštitu životne sredine SAD posvećen implementaciji krivičnopravnih odredbi u oblasti ekologije uspostavljen je još 1982. godine. Kongres je 1988. godine ovlastio ovu instituciju da primenjuje krivičnopravne odredbe relevantne za zaštitu životne sredine, kao i da u tu svrhu sprovodi istrage, prikuplja dokaze, vrši

---

<sup>11</sup> Prva osuđujuća presuda protiv pravnog lica, Republika Srbija, Viši sud u Beogradu, 13.06.2014., <http://www.bg.vi.sud.rs/lt/news/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/vesti-i-saopstenja/prva-osudjujuca-presuda-protiv-pravnog-lica.html>, 03.08.2017.

<sup>12</sup> Izveštaj za 2016. godinu koji prati Saopštenje Komisije upućeno Evropskom parlamentu, Savetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona Saopštenje o politici proširenja EU za 2016. godinu, Evropska komisija, Brisel, 9 novembar 2016. [http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu\\_dokumenta/godisnji\\_izvestaji\\_ek\\_o\\_napretku/izvestaj\\_ek\\_srbija\\_2016.pdf](http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_srbija_2016.pdf), 23.07.2017.

forenzičke analize itd.<sup>13</sup>. Time je ona u domenu ekoloških krivičnih dela praktično dobila ovlašćenja koja pripadaju pravosudnim i istražnim organima, što je povećalo efikasnost rešavanja takvih slučajeva. Tako je, na primer *Carbofin S.p.A.*, italijanska kompanija koja posluje u SAD, 2015. osuđena da plati novčanu kaznu u iznosu od 2,75 miliona dolara zbog falsifikovanja izveštaja o izlivanju ulja, čime je prekršila propise o sprečavanju zagađenja sa brodova. Od tog iznosa, 600.000 dolara izdvojeno je za proučavanje, zaštitu, uklanjanje zagađenja, vraćanje u pređašnje stanje i očuvanje prirodnih staništa u okolini nacionalnog morskog rezervata Floride.<sup>14</sup>Iste godine, pravni sledbenici korporacije *Duke Energy Corporation* iz Severne Karoline, osuđeni su da plate novčanu kaznu u iznosu od 120 miliona zbog izlivanja pepela od uglja u vode obližnje reke, čime su učinili krivična dela koja predstavljaju kršenja Zakona o čistoj vodi (*Clear Water Act*). Pored toga oni su obavezani da isplate još 34 miliona dolara u svrhu realizacije projekata namenjenih zaštiti životne sredine i unapređenju stanja močvarnih područja i reka Severne Karoline.<sup>15</sup>*Guardian Industries Corporation* sa sedištem u Mičigenu, obavezana je 2015. godine da u najkraćem roku instalira potrebnu opremu radi sprečavanja zagađenja vazduha opasnim materijama, da primeni projekat smanjenja zagađenja u vrednosti od 150.000 dolara, kao i da plati novčanu kaznu u iznosu od 312.000 dolara zbog krivičnih dela u vidu kršenja odredbi Zakona o čistom vazduhu (*Clean Air Act*) prekomernim emisijama iz svojih postrojenja za proizvodnju stakla.<sup>16</sup>

Ozbiljne, dugotrajne i teško otklonjive posledice korporativnog ekološkog kriminaliteta ukazuju da sama krivičnopravna represija ne može biti jedino sredstvo za njegovo suzbijanje, već da u prvi plan treba staviti preventivno delovanje. U tom cilju, potrebno je insistirati na podizanju svesti donosilaca odluka u korporacijama koje svojim delatnostima mogu ugroziti ili povrediti životnu sredinu o značaju poštovanja ekoloških propisa i razmerama štetnih efekata njihovog kršenja. To se postiže informisanjem i edukacijom donosioca odluka o značaju održivog i ekološki i društveno odgovornog poslovanja. Naime, iako nisu sva krivična dela protiv životne sredine rezultat neznanja učinilaca, treba imati u vidu da neka od njih mogu biti rezultat nemara, nepoznavanja propisa ili nedovoljne informisanosti o sopstvenim obavezama, posebno kada je reč o malim i srednjim preduzećima (House of Commons-Environmental Audit Committee, 2005: 14).

Dodatni stimulans ekološki odgovornom poslovanju mogu predstavljati podsticajne finansijske mere za korporacije koje se pridržavaju ekoloških propisa ili na različite načine promovišu ispravan odnos prema životnoj sredini. Tome treba dodati i intenzivniji monitoring potencijalno ekološki opasnih aktivnosti korporacija od strane nadležnih inspeksijskih organa, kako bi se omogućilo blagovremeno sprečavanje eventualnih nedozvoljenih i štetnih aktivnosti ili makar prijavljivanje, a zatim i

---

<sup>13</sup> Više o tome: Criminal Enforcement, United States Environmental Protection Agency, <https://www.epa.gov/enforcement/criminal-enforcement>, 02.08.2017.

<sup>14</sup> Italian Shipping Company fined \$2.75 Million for Environmental Crimes, The United States Department of Justice, Office of Public Affairs, 06.03.2015., <https://www.justice.gov/opa/pr/italian-shipping-company-fined-275-million-environmental-crimes>, 02.08.2017.

<sup>15</sup> Summary of Criminal Prosecutions, Duke Energy Subsidiaries Plead Guilty and Sentenced to Pay \$102 Million for Clean Water Act Crimes, United States Environmental Protection Agency, 14.05.2015., [https://cfpub.epa.gov/compliance/criminal\\_prosecution/index.cfm?action=3&prosecution\\_summary\\_id=2746](https://cfpub.epa.gov/compliance/criminal_prosecution/index.cfm?action=3&prosecution_summary_id=2746), 02.08.2017.

<sup>16</sup> Summary of Criminal Prosecutions, Guardian Industries Corp. Clean Air Act Settlement, United States Environmental Protection Agency, <https://www.epa.gov/enforcement/guardian-industries-corp-clean-air-act-settlement>, 02.08.2017.

procesuiranje njihovih učinilaca. Međutim, kako je korupcija u privredi neraskidivo povezana sa korupcijom u državnim organima, a posebno onim koji vrše kontrolnu funkciju (Pavlović, 2015: 279), važno je pristupiti rešavanju ovog problema paralelno sa borbom protiv drugih oblika kriminaliteta, a naročito koruptivnog, privrednog, transnacionalnog i organizovanog.

## LITERATURA

1. Batrićević, A. Krivično delo nesavesnog pružanja veterinarske pomoći u zakonodavstvu Republike Srbije. *Zaštita prirode*, 2011, 61 (2), str. 147-168.
2. Batrićević, A. Krivičnopravna reakcija na nezakonit promet zaštićenim životinjskim vrstama. *Srpska pravna misao*, 2012, (45), str. 203 – 225.
3. Batrićević, A. Ekološka krivična dela – zločini bez žrtve? *Temida*, 2013, 16 (1), str. 113-132.
4. Bejatović, S., Šikman, M. Transnacionalni ekološki kriminalitet. U: Šikman, M. (Ur.) Zbornik radova, Međunarodna naučnostručna konferencija Suzbijanje kriminaliteta i evropske integracije, s osvrtnom na ekološki kriminalitet, Trebinje, 18–20. marta 2014., str. 13-31, 2014.
5. Burns, R.G., Lynch, M.J. *Environmental Crime-A Sourcebook*. New York: LFB Scholarly Publishing, 2004.
6. Bullard, R. Environmental Justice in the 21st Century: Race Still Matters. *Phylon*, 2001, 49(3-4), str. 151-171.
7. Delić, N., Agić, D. OECD Načela korporativnog upravljanja sa posebnim osvrtnom na načelo o radu nadzornih odbora. U: Drljača, M. (Ur.) *Kvalitetom protiv recesije*. Zagreb: Hrvatsko društvo menadžera kvalitete, 2013.
8. Đorđević, M. Korporativno upravljanje: geneza, modeli i problemi. *Privredna izgradnja*, 2004, 47(3-4), 191–212.
9. Đurđević, Z. Kaznena odgovornost i pravni postupak prema pravnim osobama u Republici Hrvatskoj. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2003, 10 (2), str. 719-770.
10. Đurđić, V., Jovašević, D. *Krivično pravo: Posebni deo*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Centar za publikacije, 2013.
11. Eliot, L. Fighting Transnational Environmental Crime. *Journal of International Affairs*, 66(1), 87–104. prevod, Jelena Vignjević (2014) Borba protiv transnacionalnog ekološkog kriminaliteta. *Bezbednost – Policija – Građani*, 2012, 10(1-2), 275-290.
12. FATF (2012), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. Paris: FATF, [www.fatf-gafi.org/recommendations.html](http://www.fatf-gafi.org/recommendations.html), 28.07.2017.
13. House of Commons-Environmental Audit Committee (2005) *Corporate Environmental Crime- Second Report of Session 2004–05*. London: The Stationery Office Limited, <https://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvaud/136/136.pdf>, 25.07.2017.
14. Ignjatović, Đ. *Kriminologija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za publikacije, 2008.

15. Ikanović, V. *Odgovornost pravnih lica za krivična djela*. Banja Luka: Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS, 2012.
16. Ilić, G. *Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Predgovor)*. Beograd: Službeni glasnik, 2009.
17. Italian Shipping Company fined \$2.75 Million for Environmental Crimes, The United States Department of Justice, Office of Public Affairs, 06.03.2015., <https://www.justice.gov/opa/pr/italian-shipping-company-fined-275-million-environmental-crimes>, 02.08.2017.
18. Izveštaj za 2016. godinu koji prati Saopštenje Komisije upućeno Evropskom parlamentu, Savetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona Saopštenje o politici proširenja EU za 2016. godinu, Evropska komisija, Brisel, 9 novembar 2016. [http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu\\_dokumenta/godisnji\\_izvestaji\\_ek\\_o\\_napretku/izvestaj\\_ek\\_srbija\\_2016.pdf](http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_srbija_2016.pdf), 23.07.2017.
19. Joksić, I. Krivičnopravni aspekt odgovornosti pravnih lica. *Pravo - teorija i praksa*, 2010, 27(7-8), str. 127-143.
20. Joldžić, V. *Ekološki kriminalitet u pravu i stvarnosti*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1995.
21. Joldžić, V. *Ekološko pravo, Opšti i poseban deo*. Beograd: Savezni sekretarijat za rad, zdravstvo i socijalno staranje, Sektor za životnu sredinu, 2002.
22. Joldžić, V. *Ekološko pravo, Opšti i Poseban deo (Primer Srbije države u tranziciji)*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2008.
23. Jovašević, D. *Sistem ekoloških delikata – ekološko kazneno pravo*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, 2009.
24. Jovašević, D. *Leksikon krivičnog prava*. Beograd: Službeni glasnik, 2011.
25. Jovašević, D. Sistem ekoloških delikata u Srbiji. *Teme*, 2014, 38(2), str. 621-639.
26. Jovašević, D., Simović, M., *Bezbjednost - Policija - Građani*, 2014, 10(1-2), str. 5-28.
27. Keković, Z., Milošević, M., Kriminalitet korporacija – kriminološki i kulturološki aspekti. *Sociološki pregled*, 2011, 45(1), str. 19–44.
28. Konstantinović-Vilić, S., Nikolić-Ristanović, V., Kostić, M. *Kriminologija*. Niš: Pelikan Print, 2009.
29. Kramer, R.C., Climate Change: A State-Corporate Crime Perspective. Retrieved, 2012, from <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/352205474.pdf>, 26.07.2017.
30. Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.
31. Lovre, I. Uloga i značaj računovodstva i revizije u korporativnom upravljanju. *Škola biznisa*, 2014, 3(1), str. 69 – 79.
32. Lynch, M., Stretesky, P., Long, M. Environmental justice: a criminological perspective. *Environmental Research Letters*, 2015, 10(8) 085008.
33. O'Hear, M. M. Sentencing the Green Collar Offender: Punishment, Culpability and Environmental Crime. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 2004, 95(1), str.133–277.

34. Pallardi, R. Deepwater Horizon oil spill of 2010, Encyclopedia Britannica, 2016, <https://www.britannica.com/event/Deepwater-Horizon-oil-spill-of-2010>, 02.08.2017.
35. Pavlović, Z. Empirijska analiza fenomena korupcije u Srbiji i korupcija u privredi. *Vojnoekonomski pregled*, 2015, 67(4), 274-292.
36. Paunović, M., Krivokapić, B. i Krstić, I. *Osnovi međunarodnih ljudskih prava*. Beograd: Megatrend univerzitet, 2007.
37. Prva osuđujuća presuda protiv pravnog lica, Republika Srbija, Viši sud u Beogradu, 13.06.2014., <http://www.bg.vi.sud.rs/lt/news/sluzba-za-odnose-sa-javnoscju/vesti-i-saopstenja/prva-osudjujuca-presuda-protiv-pravnog-lica.html>, 03.08.2017.
38. Rice, M. (Ed.) *Environmental Crime: A Threat to our Future*. London: Environmental Investigation Agency (EIA), 2008, [https://www.unodc.org/documents/NGO/EIA\\_Ecocrime\\_report\\_0908\\_final\\_draft\\_low.pdf](https://www.unodc.org/documents/NGO/EIA_Ecocrime_report_0908_final_draft_low.pdf), 28.07.2017.
39. Simpson, S.S., Gibbs, C., Rorie, M., Slocum, L.A., Cohen, M.A., Vandenberg, M. An empirical assessment of corporate environmental crime control strategies. *The Journal Of Criminal Law and Criminology*, 2013, 103(1), str. 231-278.
40. Sina, S. Fighting Environmental Crime in Germany: A Country Report. Study in the framework of the EFFACE research project, Berlin: Ecologic Institute, 2015.
41. Stanković, M. Deliktna odgovornost pravnih lica. *Pravo – teorija i praksa*, 2015, 32(10-12), str. 35–47.
42. Stojanović, Z. *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Službeni glasnik, 2006.
43. Stojanović, P., Zindović, I. Pravna odgovornost za razvoj i zaštitu životnesredine. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2015, 63(1), str. 41-57
44. Summary of Criminal Prosecutions, Duke Energy Subsidiaries Plead Guilty and Sentenced to Pay \$102 Million for Clean Water Act Crimes, United States Environmental Protection Agency, 14.05.2015., [https://cfpub.epa.gov/compliance/criminal\\_prosecution/index.cfm?action=3&prosecution\\_summary\\_id=2746](https://cfpub.epa.gov/compliance/criminal_prosecution/index.cfm?action=3&prosecution_summary_id=2746), 02.08.2017.
45. Summary of Criminal Prosecutions, Guardian Industries Corp. Clean Air Act Settlement, United States Environmental Protection Agency, <https://www.epa.gov/enforcement/guardian-industries-corp-clean-air-act-settlement>, 02.08.2017.
46. Šijan, G. *Finansijski aspekti upravljanja performansama preduzeća u odabranim zemljama u tranziciji (doktorska disertacija)*. Subotica: Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici, 2015.
47. United Nations Office on Drugs and Crime. (2004). United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. New York: United Nations, <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>, 30.07.2017.
48. Wolf, B., 'Green-Collar Crime': Environmental Crime and Justice in the Sociological Perspective. *Sociology Compass*, 2011, 5(7), str. 499-511.
49. Zakon o agenciji za borbu protiv korupcije, Službeni glasnik RS, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011, 67/2013, 112/2013 i 8/2015.

50. Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik RS, br. 97/2008.
51. Zakon o zdravlju bilja, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.
52. Zakon o sredstvima za zaštitu bilja, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.
53. Zakon o genetički modifikovanim organizmima, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.
54. Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i dopunskih protokola, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 6/2001.
55. Zakon o veterinarstvu, Službeni glasnik RS, br. 91/2005, 30/2010 i 93/2012.
56. Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016.

## ENVIRONMENTAL CRIMINAL OFFENCES AND CORPORATE CRIME

*Legal persons often tend to appear as the perpetrators of criminal offences. This particularly refers to powerful multinational corporations that sometimes rudely violate national and international regulations on environment protection in order to obtain the highest profit possible. Having in mind the devastating and long-lasting impacts of corporate environmental crime on the environment and human health, the author attempts to analyze its basic forms, its connection with white collar crime, particularly corruption in public and private sector, economic, organized and transnational crime as well as to discuss current mechanisms of reaction to this type of crime in criminal law of the Republic of Serbia. After discussing the examples of good practice regarding the punishing of corporate environmental crime in the USA, the author makes suggestions to improve the conditions in this field in our country.*

*KEY WORDS: Environmental criminal offences, Environment, Corporate crime, White collar crime, Corruption.*